

FIŠKÁLNE INŠTITÚCIE AKO NÁSTROJE PREVENČIE ŠTÁTNEHO BANKROTU

MATEJ KAČALJAK

Právnická fakulta, Univerzita Komenského v Bratislave, Slovenská
republika

Abstract in original language

V súvislosti s pretrvávajúcou ekonomickou krízou a hroziacim defaultom Grécka je mimoriadne aktuálne zamyslieť sa nad otázkou, či má byť rozhodovanie o rozpočtových otázkach ponechané výlučne na politické orgány. Príspevok sa zaoberá pojmom fiškálne inštitúcie, ich využitím aj rozborom aktuálneho právneho stavu v oblasti rozpočtovej, pričom ponúka aj niektoré možnosti zmeny postavenia a úlohy rozpočtového práva.

Key words in original language

Rozpočtové právo; fiškálna stabilita; kríza; fiškálne inštitúcie

Abstract

In respect to current economic crisis and a threat of Greek state default it is necessary to deal with the issue of fiscal responsibility and we should ask ourselves a question, whether fiscal issues should be dealt solely by political representatives. The paper deals with the term fiscal institutions and their practical application.

Key words

Budget; fiscal stability; crisis; fiscal institutions

1. ÚVOD

Pojem štátny bankrot je aktuálne mimoriadne frekventovaným pojmom v ekonomických analýzách mnohých domácich aj zahraničných ekonomických periodík. Hoci v skutočnosti nie je možné tento jav považovať za ojedinelý, v prípade krajín, ktoré sú členmi Európskej únie, či dokonca členmi Eurozóny sa s takou možnosťou, mierne povedané, nepočítalo. Na nasledujúcich riadkoch si dovoľím zhrnúť niekoľko faktorov, ktoré viedli k situácii v Grécku a načrtnem niektoré z výziev, ktorým bude musieť Eurozóna nevyhnutne čeliť.

2. ŠTÁTNY BANKROT AKO POJEM

Na úvod bude nevyhnutné vymedziť samotný pojem štátny bankrot, resp. default. Nie je možné úplne sa vyhnúť paralelám so súkromným právom, hoci osobitostí je takmer toľko, čo spoločných znakov. Slovenský zákon o konkurze reštrukturalizácii používa namiesto pojmu default slovenský

ekvivalent úpadok. Podľa ust. § 3 ods. 1 uvedeného zákona je dlžník v úpadku, ak je platobne neschopný, alebo predĺžený. Platobne neschopný je ten, kto nie je schopný plniť viac ako jeden záväzok po lehote splatnosti a predĺžený je ten, ktorého hodnota splatných záväzkov presahuje hodnotu majetku. Vo vzťahu k štátu je potom možné default zadefinovať ako "neschopnosť štátu platiť svoje záväzky voči veriteľom." Ako však zdôrazňujú Reinhart a Rogoff¹, je nevyhnutné prihliadnúť na skutočnosť, že rozhodnutie vyhlásiť default skôr závisí od "vôle platiť" ako od "schopnosti platiť."

Je možné potom identifikovať niekoľko možností riešenia externej dlhovej krízy, ktoré závisia najmä od denominácie dlhu. Ešte podľa tradičných Keynesiánskych poučiek bolo možné riešiť nepružnosť miezd smerom nadol prostredníctvom zvýšenia inflácie. Analogicky sa uvedené riešenie ponúka v prípade denominácie verejného dlhu. Avšak predpoklady takéhoto kroku sú v priestore Európskej únie reálne nesplniteľné. Denominácia dlhu v domácej mene a orgán ovládajúci menovú politiku podliehajúci vláde.

Oveľa frekventovanejším nástrojom je v súčasnosti jednoduché odmietnutie platenia dlhu zo strany vlády. Nevyhnutným následkom je však pokles zahraničnej kredibility a praktická strata možnosti získať akékoľvek ďalšie zahraničné pôžičky, čo prakticky vedie k nemožnosti vytvárať rozpočtový schodok hoci aj v krátkom období.

3. GRÉCKY PRÍKLAD

V prípade Grécka je potrebné poukázať na niekoľko faktorov. Jedným z najdiskutovanejších je strata nezávislej monetárnej politiky orientovanej na domáce ciele. Je možné konštatovať, že vstup do Eurozóny pre Grécko znamenal na jednej strane možnosť získania relatívne lacných pôžičiek, nakoľko úrokové sadzby poklesli na dlhodobé minimum, na strane druhej však Gréci stratili jeden dôležitý trhovú ukazovateľ, ktorým je výmenný kurz a taktiež prišli o možnosť samostatne ovplyvňovať mieru inflácie. V spojení s nepružnosťou miezd smerom nahor tak stúpajú nároky na zodpovednú rozpočtovú politiku. Grécko v skutočnosti doplatilo na obrovský pomer tzv. "skrytého dlhu". Ako poukazujú Reinhart a Rogoff², v budúcnosti bude potrebné venovať tomuto fenoménu oveľa viac pozornosti. Práve v dôsledku odhalenia "podvodov" pri predkladaní makroekonomických ukazovateľov Eurostatu začala riziková prirážka na Grécke vládne dlhopisy prudko rásť. Zmena rozpočtových pravidiel, aby boli schopné verne odrážať aj existenciu skrytého dlhu bude jedna z výziev pre rozpočtovú legislatívu v nadchádzajúcich obdobiach.

---

¹ REINHART, C. - ROGOFF, K.: From financial crash to debt crisis, NBER Working Paper 15795

² Tamže

4. AKTUÁLNA ÚPRAVA HOSPODÁRSKEJ KONVERGENCIE

Z právneho hľadiska je potrebné poukázať na nedostatky právnej úpravy pravidiel hospodárskej konvergencie v samotnej Zmluve o fungovaní Európskej Únie ako aj v Pakte stability a rastu.

Podľa článku 119 Zmluvy o fungovaní EÚ činnosti členských štátov a Únie zahŕňajú prijatie hospodárskej politiky, ktorá je založená na úzkej koordinácii hospodárskych politík členských štátov na vnútornom trhu a na stanovení spoločných cieľov a ktorá sa uskutočňuje v súlade s princípmi otvoreného trhového hospodárstva s voľnou hospodárskou súťažou. Tie majú viesť ku jednotnej mene euro, stanoveniu a vykonávaniu jednotnej menovej a devízovej politiky.

Uvedené činnosti si podľa odseku 3 uvedeného článku vyžadujú dodržiavanie nasledovných zásad:

- a) stabilné ceny
- b) zdravé verejné financie a menové podmienky
- c) trvalo udržateľná platobná bilancia.

V súlade s uvedeným ustanovením sú potom zostavené maastrichtské konvergenčné kritériá, respektíve tie, ktoré sa vzťahujú k rozpočtovej politike. Maastrichtské kritériá sú v súčasnosti platnej právnej úprave taxatívne uvedené v článku 140 Zmluvy o fungovaní EÚ. Podľa nich sa stupeň konvergencie členských štátov posudzuje podľa nasledujúcich kritérií:

- a) dosiahnutie vysokého stupňa cenovej stability, ktorý vychádza z miery inflácie, ktorá sa približuje k miere inflácie najviac troch členských štátov, ktoré v cenovej stabilite dosahujú najlepšie výsledky,
- b) udržanie stability stavu štátnych finančných prostriedkov, ktorý vychádza zo stavu štátneho rozpočtu, ktorý nevykazuje nadmerný deficit,
- c) sledovanie normálneho fluktuálneho rozpätia stanoveného mechanizmom výmenných kurzov Európskeho menového systému, minimálne počas dvoch rokov bez devalvácie voči euru,
- d) stálosť konvergencie dosiahnutej členským štátom, pre ktorý platí výnimka, a jeho účasti v mechanizme výmenných kurzov, ktorá sa odráža v dlhodobých úrovniach úrokovej miery.

Vnútornú diferenciáciu maastrichtských kritérií na menové a rozpočtové v konečnom dôsledku zdôrazňujú dodatkové protokoly k Zmluve o fungovaní EÚ, kde rozpočtové kritériá sú ustanovené v Protokole č. 12 o postupe pri nadmernom deficite a menové kritériá sú bližšie špecifikované

v Protokole č. 13 o kritériách konvergencie. Napokon bol k uvedeným dvom vo vzťahu ku koordinácii hospodárskych politík členských štátov pripojený ku Zmluve o fungovaní EÚ aj Protokol č. 14 o eurosкупine.

V kontexte vyššie uvedeného potom môžeme právne nástroje obsiahnuté v primárnom práve EÚ deliť na nástroje regulujúce

a) schodok verejných financií

b) hornú hranicu celkového zadĺženia.

Podľa Zmluvy o fungovaní EÚ a dodatkového protokolu č. 13 je povolený schodok verejných financií stanovený na 3 % HDP v bežných cenách. Podľa článku 126 zmluvy o fungovaní EÚ vo vzťahu ku schodku verejných financií skúma Európska komisia či pomer plánovaného alebo skutočného štátneho deficitu k hrubému domácomu produktu neprekračuje referenčnú hodnotu, okrem prípadov

- ak tento pomer podstatne klesol alebo ak sa neustále znižuje a dosahuje úroveň, ktorá sa približuje referenčnej hodnote,

- alebo ak prekročenie nad referenčnú hodnotu je len výnimočné alebo dočasné, a tento pomer sa pohybuje tesne pri referenčnej hodnote;

Obidva predpoklady sú súčasťou kritéria schodku verejných financií a platia alternatívne, tzn. buď je podmienka prípustného schodku verejných financií splnená jeho absolútnou výškou do 3 % v pomere k hrubému domácomu produktu, alebo je potrebné dôjsť k záveru, že schodok verejných financií podstatne klesol, alebo prekročenie odporúčanej hodnoty je výnimočné, dočasné a pomer schodku verejných financií ostáva k odporúčanej hodnote blízko. „V prípade druhej alternatívy je, právnický vzaté, problémom jej výklad“³ Zaujímavou otázkou práve v súvislosti s druhou alternatívou je, či prekročenie referenčnej hodnoty v súvislosti s výpadkom príjmov a nárastov výdavkov z automatických stabilizátorov v dôsledku hospodárskej krízy je možné považovať za výnimočné alebo dočasné. Ináč povedané, či je možné cyklické výkyvy v chode hospodárstva považovať za výnimočný jav. Taktiež je problematické vymedzenie pojmu tesne pri referenčnej hodnote. Z praxe Európskej komisie pri podávaní návrhov na začatie procedúry nadmerného deficitu vyplynulo, že uvedená hraničná hodnota predstavuje 0,5 % HDP.

Podľa zmluvy o fungovaní EÚ a dodatkového protokolu č. 13 je povolený pomer verejného dlhu k hrubému domácomu produktu vo výške 60 % HDP v bežných cenách. Tak ako v prípade kritéria schodku verejných financií, aj

---

³ TOMÁŠEK, M.: Evropské měnové právo. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: C.H.Beck 2007, s.75

v tomto prípade podľa článku 126 zmluvy o fungovaní EÚ vo vzťahu ku schodku verejných financií skúma Európska komisia či pomer štátneho dlhu k hrubému domácomu produktu neprekračuje referenčnú hodnotu, okrem prípadov, keď sa tento pomer dostatočne znižuje a vyhovujúcim tempom sa približuje referenčnej hodnote. Ako pripomína profesor Tomášek, aj v prípade tohto kritéria je z právnického hľadiska problematický jeho výklad.

Práve v dôsledku uplatnenia uvedenej dikcie a metód „kreatívneho účtovníctva“ boli do menovej únie pripustené krajiny, ktoré uvedené kritérium síce evidentne nespĺňali, ale podľa Európskeho menového inštitútu znížili svoj verejný dlh oproti predchádzajúcemu obdobiu, čím splnili kritérium podľa druhej alternatívy čl. 104 zmluvy o ES.⁴

Ako správne podotýka Tomášek, príliš flexibilný výklad uvedených ustanovení zo strany politických orgánov EU, evidentný v prípade Belgicka, alebo Talianska, „sa môže presunúť do roviny právnej aplikácie napríklad Európskym súdnym dvorom. Takže Rada EU by tvorila politický precedens pre prípadný precedens právny.“⁵ Použitím argumentu ad absurdum by bolo možné dôjsť k záveru, že v konečnom dôsledku kritérium podľa druhej alternatívy čl. 126 zmluvy o fungovaní EÚ spĺňajú všetky štáty. Tomášek sa v kontexte uvedenej úvahy dopracoval až k tvrdeniu, že „politické orgány EU siahli po právnicku nie príliš šťastných formuláciách ..... aby sa prípadne dali zmierňovať tvrdé konvergenčné kritériá.“⁶

Ak prihliadneme na skutočnosť, že v čase vytvárania európskej menovej únie a zavádzania meny euro existoval silný politický záujem, aby čo najviac členských štátov splnilo konvergenčné kritériá, zdá sa príliš „flexibilná“ formulácia kritérií pochopiteľná. V súčasnosti však považujem za žiaduce opätovne sa nad uvedenými formuláciami zamyslieť z hľadiska dlhodobej udržateľnosti koordinácie hospodárskych politík.⁷

5. ALTERNATÍVY BUDÚCEHO VÝVOJA

Je nutné opätovne zdôrazniť, že Eurozóna je budovaná v rámci tzv. asymetrického modelu, s jednotnou menovou politikou, ktorej výkon je

---

⁴ Číslovanie článkov účinné v čase vydania rozhodnutia. Teraz uvedené ustanovenia obsahuje čl. 126 zmluvy o fungovaní EÚ

⁵ TOMÁŠEK, M.: Evropské měnové právo. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: C.H.Beck 2007, s.78

⁶ TOMÁŠEK, M.: Evropské měnové právo. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: C.H.Beck 2007, s.78

⁷ Pri sledovaní politických „útrap“, ktoré bolo potrebné prekonať pri ostatnej zmene zmlúv tvoriacich primárne právo ES/EÚ je však namieste byť značne skeptický v otázke akýchkoľvek ďalších zmien. V konečnom dôsledku je to aj dôvod, prečo štáty pristúpili k spresneniu uvedených formulácií prostredníctvom nástrojov sekundárneho práva.

zverený do rúk Európskej Centrálnej Banky, t.j. inštitúcie nezávislej od výkonnej moci, avšak výkon fiškálnej politiky ostáva pevne v rukách vlád členských štátov a sú stanovené iba rámcové pravidlá. Uvedený model, ako bolo spomenuté kladie vysoké nároky na rozpočtovú zodpovednosť vlád členských štátov, pričom maastrichtské kritéria týkajúce sa hospodárskej konvergencie a aj pakt stability mali za úlohu obmedziť tzv. free rider problém, nezodpovedné správanie jednotlivých členských štátov na úkor iných. Príklad Grécka však ukazuje, že nezodpovedným správaním štát nemusí vždy získať a môže sa dostať do dlhovej pasce. V súlade s predpokladom nepružnosti miezd smerom nadol nemá Grécko pri absencii vlastnej monetárnej politiky šancu znížiť reálne mzdy a naštartovať hospodársky rast, resp. znížiť pomer mandatórnych výdavkov bez riskovania vzniku politických a sociálnych nepokojov.

Za uvedených podmienok je potrebné návrhy volajúce po fiškálnej federalizácii Eurozóny seriózne zvažovať. Oli Rehn už sa vyjadril, že by si prial, aby Komisia mala "viac právomocí ovplyvňovať národné rozpočty."⁸

Jeho vyjadrenie je však možné chápať v dvoch významoch. Po prvé, práve vo význame volania po vyššie spomínanej fiškálnej federalizácii a po druhé, vo význame posilnenia vonkajšej, nezávislej kontroly nad rozpočtami. Samotná Európska komisia sa totiž už v roku 2009 prikláňala k alternatíve posilnenia národných fiškálnych inštitúcií pred alternatívou centrálného rozpočtovania.

6. FIŠKÁLNE INŠTITÚCIE

Pre bližšie objasnenie problematiky však bude nevyhnutné vymedziť pojem fiškálnych inštitúcií.

Ódor a Horváth chápu fiškálne inštitúcie ako súbor nasledujúcich komponentov:⁹

- fiškálne pravidlá;
- pravidlá pre zostavenie rozpočtu;
- pravidlá transparentnosti a
- nezávislé inštitúcie.

---

⁸ SPIEGEL (2010), European Commissioner Wants Greater Say in National Budgets, <http://www.spiegel.de/international/europe/0,1518,688915,00.html>

⁹ HORVÁTH, M., ÓDOR, E.: Dobrá rada nad zlato? Inštitúcie pre zodpovednú a transparentnú fiškálnu politiku na Slovensku, Bratislava: NBS 2009, s. 13

6.1 FIŠKÁLNE PRAVIDLÁ

Fiškálne pravidlá sú definované ako "trvalé ohraničenia pre vývoj niektorých agregátnych fiškálnych ukazovateľov."¹⁰ Ukazovatele je možné počítať nominálne, reálne, prípadne v pomere k HDP. Z pohľadu legislatívnej sily je možné ich zakomponovať buď priamo do ústavy, alebo do rozpočtového kodexu.

Vhodným príkladom zapracovania fiškálnych pravidiel je príklad susednej Poľskej republiky. Podľa ustanovenia článku 216 ods. 5 Ústavy Poľskej republiky sa zakazuje brať pôžičky, alebo poskytovať finančné záruky, ktorých výsledkom by bola akumulácia verejného dlhu prekračujúceho tri pätiny ročného hrubého domáceho produktu. Metóda výpočtu hodnoty HDP a verejného dlhu má byť stanovená zákonom. Ďalej, podľa ustanovenia článku 220 sa zakazuje schváliť v Sejme rozpočet, ktorého plánovaný deficit by bol vyšší ako ten v predkladanom návrhu a taktiež sa zakazuje krytie deficitu nákupom vládnych dlhopisov centrálnou bankou.

Taktiež článok 224 ods. 2 zakotvuje právo prezidenta Poľskej republiky dať schválený rozpočet na preskúmanie Ústavnému tribunálu, či je v súlade s ústavou. Vzhľadom k tomu, že uvedené ustanovenie je koncipované ako oprávnenie a nie ako povinnosť, je nevyhnutným predpokladom jeho efektívneho uplatnenia dôsledné oddelenie úradu prezidenta od ostatných zložiek moci a garancia jeho nezávislosti.

Vo vzťahu k uvedeným fiškálnym pravidlám je vhodné spomenúť, že viaceré politické strany v Slovenskej republike sa zaviazali vo svojich predvolebných programoch zaviesť ústavné stropy na verejný dlh. Je teda možné očakávať, že v budúcnosti bude venovaná pozornosť aj konkrétnemu ústavnému mechanizmu a nie len teoretickej možnosti zakotvenia takého pravidla.

6.2 PRAVIDLÁ PRE ZOSTAVENIE ROZPOČTU

Pravidlá pri zostavení rozpočtu spravidla vymedzujú právomoci orgánov zodpovedných za zostavovanie rozpočtu. Zvyčajne obsahujú obmedzenia na podania pozmeňujúcich návrhov, časové harmonogramy alebo napríklad záväznosť niektorých limitov. V podmienkach Slovenskej republiky ustanovuje uvedené pravidlá samostatný rozpočtový kódex, zákon č. 523/2004 Z.z. o rozpočtových pravidlách verejnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

---

¹⁰ KOPITS, G. - S. SYMANSKY, Fiscal Policy Rules, IMF Occasional Paper No. 162

6.3 PRAVIDLÁ TRANSPARENTNOSTI

Pravidlá transparentnosti veľmi dobre definujú pravidelné publikácie OECD¹¹. Podľa nich OECD odporúča zabezpečiť transparentnosť v troch oblastiach:

a) Budget reports (Podávanie informácií o rozpočte) Požiadavky na to, aké informácie by mal rozpočet obsahovať, na akých princípoch by mal byť zostavený a aké sprievodné štúdie by mala vláda zverejňovať.

b) Specific disclosures (Zverejňovanie osobitných údajov) Aby verejnosť získala komplexnejšiu informáciu o rozpočte, vláda by mala explicitne zverejňovať niektoré predpoklady a problematické položky.

c) Integrity control and accountability (Integrita, kontrola a overiteľnosť) Sú o.i. kladené požiadavky na zverejňovanie metodiky výpočtov, možnosti kontroly (vnútornej i vonkajšej).

6.4 NEZÁVISLÉ INŠTITÚCIE

Nezávislé inštitúcie slúžia predovšetkým na prelomenie informačnej výhody ministerstva financií. „Dávajú zrkadlo vláde ohľadom fiškálnych záväzkov, pomáhajú položiť rozpočet na mierne konzervatívne makroekonomické scenáre alebo napríklad poskytujú nezávislé dopadové štúdie pri navrhovaných legislatívnych úpravách.“¹² Príkladom pre fungovanie nezávislej inštitúcie sú Spojené štáty americké, kde má silné právomoci pri zostavovaní rozpočtu Kongres, ktorý prakticky nemusí vôbec rešpektovať návrh prezidenta. (t.j. vládny návrh rozpočtu) Kongresu vypracúva analýzy Congressional Budget Office (CBO), ktorý vyhotovuje analýzu návrhu prezidenta aj dlhodobé výhľady, rozpočtové alternatívy, mesačné správy a o.i. aj analytické štúdie. Ak sa pri prejednávaní návrhu rozpočtu vyskytnú rozdiely v údajoch medzi návrhom prezidenta a CBO, pri rozprave sa musia používať prepočty CBO.

Pravidlá transparentnosti ako aj nezávislé inštitúcie budú v blízkej budúcnosti plniť rozhodujúcu úlohu v zabezpečovaní rozpočtovej zodpovednosti. Ako ukázal prípad Grécka, ale aj prípad zo začiatku samotnej finančnej krízy v USA, trhy veľmi citlivo reagujú na náznaky problémov v splácaní záväzkov. V skutočnosti to je však potrebné brať ako výzvu. Najmä v podmienkach Eurozóny, keď zanikol výmenný kurz medzi národnými menami ako dôležitý ukazovateľ stability ekonomiky, sa významným ukazovateľom stala riziková prirážka k vládnym dlhopisom. Aby bolo možné predchádzať jej prudkým výkyvom v dôsledku paniky na

---

¹¹ OECD Best practices for budget transparency

¹² HORVÁTH, M., ÓDOR, E.: Dobrá rada nad zlato? Inštitúcie pre zodpovednú a transparentnú fiškálnu politiku na slovensku, Bratislava: NBS 2009, s. 14

trhoch, tak ako sme boli svedkami v uplynulých týždňoch, je nevyhnutné predchádzať možnostiam manipulácie so základnými hospodárskymi štatistikami.

Popri záväzných pravidlách transparentnosti je však nevyhnutná existencia nezávislej inštitúcie, ktorá bude zabezpečovať vierohodnosť poskytovaných údajov. V tomto kontexte je dokonca možné privítať slová Oli Rehna citované skôr v tomto príspevku. Európska komisia ako technokratický orgán by tak mohla pôsobiť v roli nezávislej inštitúcie, bez právomoci meniť predkladané rozpočty. Jej vplyv by však bol významný najmä s prihliadnutím na skutočnosť, že zverejnenie negatívneho hodnotenia môže významne ovplyvniť vývoj rizikovej prirážky.

7. ZÁVER

Na záver považujem za potrebné podotknúť, že uplynulé "krízové" roky postavili všetky štáty pred novú výzvu. Na jednej strane stoja narastajúce sociálne nároky obyvateľov všetkých moderných ekonomík, na strane druhej je čoraz užší priestor pre autonómne uplatňovanie hospodárskych politik. Vysoký stupeň globalizácie a veľká ekonomická otvorenosť nemilosrdne trestajú krajiny a občanov, kde vlády nezodpovedne nakladajú s verejnými financiami. Ako minulý rok na konferencii Dny práva podotkol doktor Mrkývka "právo už nemôže byť len slúžkou ekonómie, ale má určovať mantinely, ktoré ekonómia nesmie prekročiť." Ja si dovoľím nadviazať a dovoľím si tvrdiť, že je čas prehodnotiť úlohu rozpočtového práva tak, aby jednoznačne stanovovalo tvrdé rozpočtové obmedzenia a vymedzovalo oblasti, ktoré z podstaty veci nesmú byť predmetom politických, ale odborných debát.

Literature:

- HORVÁTH, M., - ÓDOR, L.: Dobrá rada nad zlato? Inštitúcie pre zodpovednú a transparentnú fiškálnu politiku na Slovensku, Bratislava: NBS 2009, ISSN 1337-5830
- KOPITS, G. - SYMANSKY, S., Fiscal Policy Rules, IMF Occasional Paper No. 162, IMF 1998, ISBN 1557757046
- OECD Best practices for budget transparency, OECD 2002, <http://www.oecd.org/dataoecd/33/13/1905258.pdf>
- REINHART, C. - ROGOFF, K.: From financial crash to debt crisis, NBER Working Paper 15795, <http://www.nber.org/papers/w15795>

- REINHART, C.: This time is different chartbook: Histories on debt, default, and financial crises, NBER Working Paper 15815, <http://www.nber.org/papers/w15815>
- SPIEGEL (2010), European Commissioner Wants Greater Say in National Budgets, <http://www.spiegel.de/international/europe/0,1518,688915,00.html>
- TOMÁŠEK, M.: Evropské měnové právo. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: C.H.Beck 2007, ISBN - 978-80-7179-940-5

Contact – email

Matej.kacaljak@flaw.uniba.sk